

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

Кривична одговорност и санкционисање починилаца насиља у породици

Анализа и препоруке
о кривичноправним
санкцијама у предметима
насиља у породици у
Босни и Херцеговини

српски језик

Децембар, 2011.

Садржај

САЖЕТАК	109
1. Увод и обим анализе	111
2. Међународни стандарди за насиље у породици	112
2.1. Стандард дужне пажње у случају кршења људских права	112
2.2. Међународни стандарди о изрицању кривичноправних санкција у предметима насиља у породици	115
2.3. Обавеза државе да обезбиди репарацију	116
3. Домаћи правни оквир	117
4. Домаћа пракса и проблеми	120
4.1. Врсте изречених кривичноправних санкција	120
4.2. Олакшавајуће и отежавајуће околности и рецидивизам	124
4.3. Скраћени поступци и изрицање кривичноправних санкција у предметима насиља у породици	126
4.4. Рјешавање имовинскоправног захтјева у склопу кривичног поступка	128
5. Кључни проблеми	129
5.1. Одмјеравање казне на граници или испод границе прописане законом	129
5.2. Блажа квалификација и неспремност да се насиље у породици процесуира у стицају са другим кривичним дјелима	132
5.3. Пропуст да се опозове условна осуда због почињења новог дјела у току трајања времена провјеравања	134
6. Закључци и препоруке	135
Анекс	138

САЖЕТАК

Упркос томе што се често не пријављује, као и недостацима у прикупљању података и непостојању детаљног и свеобухватног истраживања овог проблема, насиље у породици је препознато као широко распорстрањени облик кршења људских права у Босни и Херцеговини (БиХ).¹

У складу са међународним стандардима, државе су одговорне за сузбијање, провођење истраге и кривично гоњење свих облика кршења људских права. Ова обавеза односи се и на насиље у породици, јер оно представља кршење основних људских права. Насиље у породици такође садржи знатну компоненту родне дискриминације, те се, стога, у великој мјери преклапа са појавом насиља над женама.

У склопу Програма праћења рада правосудног сектора и у складу са својим мандатом за праћење стања људских права у БиХ, Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини (Мисија ОЕБС-а) пратила је како одговор тако и поступање правосудног система на насиље у породици.

У овом извјештају, који је сачињен на основу резултата праћења тих поступака које је обавила Мисија, биће дат аналитички приказ **кривичноправних санкција** из праксе судова у БиХ у предметима насиља у породици. Након

1 У Гендер акционом плану Босне и Херцеговине наводи се да се „[В]елики број жена у Босни и Херцеговини суочава са проблемом насиља у породици“, а Министарство безбједности БиХ наводи да је „насиље у породици (...) све учесталије кривично дјело“ у држави, па је, због тога, постало „озбиљна сигурносна појава“. Поред тога, група невладиних организација из БиХ наводи да је „насиље над женама, посебно насиље у породици, и даље широко распрострањен проблем у БиХ, представљајући озбиљно кршење основних људских права и слобода жена жртава/преживјелих насиља“. Видјети Гендер акциони план БиХ који је Савјет министара БиХ усвојио 14. септембра 2006. године, стр. 94; „Информацију Министарства безбједности БиХ о кривичним дјелима против живота и тијела, са нагласком на насиље у породици, за 2006. и 2007. годину, те тенденцијама у прва три мјесеца 2008. године“, коју је припремило Министарство безбједности БиХ, у јуну 2008. године, стр. 1; и „Алтернативни извјештај о примјени CEDAW конвенције и женским људским правима у БиХ“, који је израђен под координацијом „Права за све“ и „Хелсиншког парламента грађана“, октобар 2010. године.

изношења прегледа релевантних **међународних стандарда и домаћег законског оквира** који се односе на насиље у породици, у извјештају се даје детаљна анализа изречених кривичноправних санкција, олакшавајућих и отежавајућих околности које суд узима у обзир, правних института скраћених поступака, као што су: поступак за издавање казненог налога и преговарање о признању кривице, те рјешавање имовинскоправног захтјева жртава у кривичном поступку.

На основу те анализе у извјештају се идентификују сљедећа **три кључна питања која изазивају забринутост** у вези с изрицањем кривичноправних санкција у предметима насиља у породици:

1. Изрицање кривичноправних санкција, односно казни на доњој граници или испод границе посебног минимума прописаног законом; превелико ослањање на институт условне осуде, што је често посљедица кориштења форми скраћеног поступка;
2. Блажа квалификација кривичног дјела и неспремност да се насиље у породици процесуира у стицају са другим кривичним дјелима;
3. Пропуст да се опозове условна осуда због почињења новог дјела у току трајања времена провјеравања.

Због тога је у овом извјештају изнесено низ **препорука** за судије и тужиоце који раде на предметима насиља у породици, првенствено са циљем да:

- обезбиједе да изрицање кривичноправних санкција за насиље у породици одговара тежини конкретног дјела и да изрицање кривичноправних санкција испод границе прописане законом буде само изузетак који ће бити јасно образложен у пресуди;
- врше пажљиву оцјену свих околности прије изрицања условне осуде и обезбиједе, у складу са законом, опозив условне осуде у случају почињења новог кривичног дјела;
- изнесу потпуно и јасно образложење олакшавајућих и отежавајућих околности које су имале утицаја на коначну одлуку о кривичноправној санкцији, и
- процесуирају насиље у породици у његовим квалификованим облицима, или, према околностима случаја, у стицају са другим дјелима,

Намјера Мисије ОЕБС-а је да овом анализом и препорукама буде од помоћи правосудним органима, као и агенцијама за провођење закона, органима социјалне заштите, службама за подршку и невладиним организацијама – у бољем разумијевању праксе изрицања кривичноправних санкција и укупном унапређењу њиховог рада у области превенције и борбе против насиља у породици.

1. Увод и обим анализе

Насиље у породици није само **широко распрострањени друштвени проблем** који штети појединцима, породицама и друштву у цјелини, него је и **кривично дјело**. Као такво, оно захтијева не само одлучну друштвену осуду и активности у смислу превенције, него и непопустљиво друштвено неодобравање и подједнако снажан одговор правосудног система.

У складу са Конвенцијом о сузбијању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је Савјет Европе недавно усвојио, насиље у породици односи се на „сваки чин физичког, сексуалног, психичког или економског насиља који се деси у породици или породичној заједници или између бивших или садашњих супружника или партнера, без обзира да ли починилац дијели или је дијелио исто пребивалиште као и жртва“.²

У овом извјештају анализирају се **кривичноправне санкције изречене пред судовима у БиХ** у предметима насиља у породици. Анализа је ограничена на предмете који су правно квалификовани као „насиље у породици“ у складу са члановима 218, 222 и 208 кривичних закона Брчко дистрикта БиХ (БДБиХ), Федерације БиХ (ФБиХ) и Републике Српске (РС),³ те тако нису уврштени:

- предмети у којима би чињенични основ оправдао правну квалификацију „насиља у породици“, али у којима је тужилаштво одлучило да терети оптуженог за друго дјело; и
- предмети у којима је насиље у породици процесуирано само као прекршај, а не кривично дјело.

Ова анализа заснована је на резултатима активности у склопу **Програма Мисије ОЕБС-а за праћење рада правосудног сектора**. Као дио овог програма, Мисија је вршила праћење и анализу кривичних поступака у предметима насиља у породици од 2004. године на општинским, основним, окружним и кантоналним судовима на подручју цијеле БиХ.

Ради израде овог извјештаја, анализирано је **289** предмета насиља у породици у ФБиХ, РС и БДБиХ, које је пратила Мисија у периоду између 2004. и 2010. године.⁴ За дијелове 4.2 и 4.4, детаљније је анализирано само **70** од тих 289 предмета – дакле, постотци који су приказани у тим дијеловима односе се

2 Видјети члан 3 тачка (б) Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, која је усвојена 7. априла 2011. године. У вријеме израде извјештаја Конвенција је ступила на снагу, али је Босна и Херцеговина још није ратификовала.

3 У наставку текста користиће се КЗ ФБиХ, као скраћеница за Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, за Кривични закон Републике Српске биће КЗ РС а за Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине биће КЗ БДБиХ. Скраћеница за законе о кривичном поступку биће ЗКП. Дефиниције кривичног дјела насиља у породици, прописане овим члановима, налазе се на крају извјештаја.

4 То се односи само на предмете у којима је донесена осуђујућа пресуда.

на укупно 70 предмета. Тих 70 предмета је одабрано на основу доступних података за теме које се обрађују у горенаведеним дијеловима: отежавајуће и олакшавајуће околности, рецидивизам и имовинскоправни захтјеви.

2. Међународни стандарди за насиље у породици

2.1. Стандард дужне пажње у случају кршења људских права

Међународни стандарди за заштиту људских права јасно налажу да је држава одговорна за превенцију, провођење истраге и кривично гоњење свих облика кршења људских права.⁵ Иако су обавезе из споразума о људским правима примјењиве искључиво на државе потписнице, те тако и на дјела која почине државни органи, такође према принципима међународног права постоји одговорност државе за дјела које почини појединац, уколико држава потписница не спријечи кршење права, не проведе истрагу и не казни дјело насиља, те пропусти да обезбиједи приступ правди, укључујући и накнаду штете жртвама, што се назива стандардом *дужне пажње*.⁶

Резолуцијом Генералне скупштине УН-а дужна пажња је дефинисана као обавеза државе да „[п]редузме одговарајуће законске и административне и друге одговарајуће мјере за спречавање повреда,“ као и да „предузме мјере против оних који су наводно одговорни [за кршење људских права], у складу са домаћим и међународним правом“⁷.

Иако је стандард дужне пажње примијењен на бројна питања у вези са људским правима, међународни споразуми и инструменти јасно налажу да тај стандард такође буде примјењив конкретно на радње и политике које предузима држава, а које се односе на **насиље над женама**.

5 Интерамерички суд за људска права, *Velasquez-Rodriguez против Хондураса*, пресуда од 29. јула 1988. године, параграф 172.

6 *Нацрт чланова о одговорности држава за међународна противправна дјела*, Комисија за међународно право, 2001, члан 2 *Коментари* нацрта чланова јасно указују да одговорност за чињење или пропуштање чињења укључује и „непоштовање начела дужне пажње“; *Видјети* Извјештај о раду Комисије за међународно право са 53. сједнице, A/56/10, стр. 34. За разматрања о примјени начела дужне пажње, *видјети* Robert P. Barnidge, Jr, „Начело дужне пажње у међународном праву“ (*The Due Diligence Principle Under International Law*), *International Community Law Review*, Vol. 8, бр. 1, стр. 81-121, 2006. година.

7 Резолуција Генералне скупштине УН-а 60/147, 21. март 2006. године, о „Праву на правни лијек и репарацију жртава тешких кршења међународног права за заштиту људских права и озбиљних повреда међународног хуманитарног права“, анекс 4.

Два кључна обавезујућа инструмента у овом погледу су **Конвенција УН-а о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW)**⁸ и **Конвенција Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици**. Конвенцијом Савјета Европе јасно је прописано да су државе чланице обавезне да се суздрже од учествовања у било ком чину насиља над женама, али исто тако и да „предузму неопходне законске и друге мјере у сврху спровођења дужне пажње, како би спријечили насиље, спровели истрагу, казнили и омогућили репарацију за дјела насиља која су покривена Конвенцијом, а која почине недржавни актери“⁹.

Органи власти у БиХ такође би требало да узму у обзир и необавезујуће инструменте који сачињавају међународни корпус стандарда у вези са родним насиљем, као што је, на примјер, **Декларација УН-а о елиминацији насиља над женама**.¹⁰ Генерална скупштина УН-а осудила је „свако насиље над женама и дјевојчицама, било да тај акт почине...појединци или недржавни актери“. У њој се позива на „елиминацију сваког...насиља у породици, унутар опште заједнице и тамо гдје га је починила или га одобрава држава, и наглашава потреба да се сви облици насиља над женама третирају као кривична дјела, кажњива законом“¹¹.

Ови принципи поновљени су у извјештају **Специјалног извјестиоца УН-а о насиљу над женама** из 2006. године, у коме је закључено да „постоји одредба у обичајном међународном праву којом се државе обавезују на превенцију и одговор на дјела насиља над женама са дужном пажњом.“¹²

Ови принципи су пренесени и на регионални ниво. **Савјет Европе** насиље над женама дефинише као „насиље које се дешава у породичној заједници“¹³. Државе чланице „имају обавезу дужне пажње у сврху превенције, вођења истраге и кажњавања дјела насиља, било да их почини држава или појединац,

8 Према CEDAW конвенцији, „дискриминација“ значи насиље засновано на полу, а CEDAW комитет је заузео став да се стандард дужне пажње односи на обавезу државе да предузме „одговарајуће и ефикасне мјере за превазилажење свих облика насиља заснованог на полу, било да се ради о дјелу које је починио појединац или држава“, да спријечи насиље засновано на полу, те да проведе истрагу и казни такве радње. *Видјети* Комитет УН-а за елиминацију дискриминације жена, Општа препорука бр. 19 (11. сједница, 1992), параграфи 6, 9 и 24(а).

9 *Видјети* члан 5 Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

10 Резолуција Генералне скупштине УН-а „Декларација о елиминацији насиља над женама“, А/RES/48/104, 20. децембар 1993. године.

11 Резолуција Генералне скупштине УН-а „Интензивирање напора за елиминацију свих облика насиља над женама“, А/RES/61/143, 19. децембар 2006. године.

12 Извјештај специјалног извјестиоца о насиљу над женама, његови узроци и посљедице, „Стандард дужне пажње као средство за елиминацију насиља над женама“, E/CN.4/2006/61, 20. јануар 2006. године, параграф 29.

13 *Видјети* Савјет Европе, Препорука Рец(2002)5 Комитета министара државама чланицама о заштити жена од насиља, 30. април 2002. године, додаток „Дефиниције“, параграф 1(а).

те да пружи заштиту жртвама¹⁴. Смјернице ЕУ о насиљу над женама и дјевојчицама одређују да је „борба против некажњивости починилаца насиља над женама и приступ жртава правди“ приоритет за државе чланице.¹⁵

Ове принципе и одговорност држава према жртвама насиља у породици подржали су у неколико предмета међународни судови и тијела успостављена у складу са конвенцијама УН-а, као што је, на примјер, **Комитет за људска права УН-а**,¹⁶ нарочито у вези са заустављањем некажњивости за насиље над женама.

Европски суд за људска права (ЕСЉП) заузео је став да су државе дужне да жртвама насиља у породици обезбиједе ефикасан приступ правди. Суд је образложио да „ефикасно поштивање личног или породичног живота обавезује [државе] да учине ово средство заштите доступно на ефикасан начин“¹⁷. Суд је, 2009. године, први пут донио пресуду да је родно засновано насиље облик дискриминације, у складу с ЕКЉП.¹⁸

У симболичном предмету из 2001. године, **Интерамеричка комисија за људска права** заузела је став да тужба коју поднесе жртва насиља у породици треба да буде сматрана као „дио општег обрасца немара и непостојања ефикасног дјеловања државе у смислу кривичног гоњења и кажњавања“ починиоца родно заснованог насиља. Посебно је наглашено да је држава пропустила „да испуни обавезу у смислу кривичног гоњења и кажњавања... ових понижавајућих пракси“¹⁹. Комисија је нагласила да „толерисање ове ситуације од стране цијелог система само служи продужавању психолошких, друштвених и историјских коријена и узрока који одржавају и подстичу насиље над женама“.²⁰

14 Савјет Европе, Препорука Рец(2002)5, *ibid*, у члану II.

15 Смјернице ЕУ о насиљу над женама и дјевојчицама и борби против свих облика дискриминације према њима, Савјет за опште послове, 8. децембар 2008. године.

16 Комитет УН-а за људска права, *Госпођа А.Т. против Мађарске*, 26. јануар 2005. године, комуникација бр. 2/2003, параграф 9.6(II)(ii).

17 Европски суд за људска права, *Airey против Ирске*, 9. октобар 1979. године, 32 Eur Ct HR Ser A (1979.): [1979.] 2 E.H.R.R. 305, у параграфу 13.

18 Европски суд за људска права, *Оруз против Турске*, 9. јуни 2009. године, апликација бр. 33401/02.

19 Интерамеричка комисија за људска права, *Maria da Penha Maia Fernandes* (Бразил), 16. април 2001. године; Извјештај бр. 54/01, предмет 12.051, у параграфу 56.

20 *Ibid* у параграфу 55.

2.2. Међународни стандарди о изрицању кривичноправних санкција у предметима насиља у породици

Међународне смјернице о насиљу над женама посебну пажњу посвећују кажњавању, као кључној активности државе, и доношењу политика ради спречавања таквих дјела. Ово се посебно односи на неопходност доношења и провођења родне перспективе у све политике и програме који се односе на правосуђе, уважавајући и друге друштвене проблеме. У том смислу, државама се препоручује да изврше критички осврт и анализирају своје кривичне законе, процедуре и политике, да би утврдиле да ли су они заиста адекватни за борбу против насиља над женама.²¹

Кључне препоруке, које треба размотрити, обухватају потребу да изречена казна буде сразмјерна тежини почињеног дјела.²² Ово је императив од којег треба поћи уколико се узме у обзир да кривични закони и политике треба да буду полазиште у подстицању друштвеног и институционалног препознавања насиља над женама као озбиљног кривичног дјела, које захтијева одговарајућу кривичноправну санкцију.²³ Ово је посебно релевантно за насиље у породици; Савјет Европе позива државе чланице да „преиспитају и/или поопштре казне, гдје је то потребно, за намјерни насилни напад почињен у породици“²⁴. Осим тога, треба израдити смјернице које ће бити оријентир у одмјеравању и изрицању кривичноправних санкција, да би се обезбиједила досљедна примјена закона у вези с овим кривичним дјелом.²⁵

21 Економски и социјални савјет УН-а, Приједлог нацрта резолуције, члан 9, као што је наведено у „Извјештају са састанка међувладине експертне групе за ревизију и ажурирање модела стратегија и практичних мјера за елиминацију насиља над женама у области превенције криминала и кривичног правосуђа“ (*Report of the Intergovernmental Expert Group Meeting to Review and Update the Model Categories and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice*), одржан у Банкоку од 23. до 25. марта 2009. године, E/CN.15/2010/2, 26. јуни 2009. године.

22 Сектор УН-а за унапређење положаја жена у Одјељењу за економска и социјална питања, „Приручник за законодавство о насиљу над женама“, 2010, на стр. 50-1; УН-ова канцеларија за питања наркотика и криминала (*Handbook for Legislation on Violence Against Women*) „Приједлог ревидираних модела стратегија и практичних мјера за елиминацију насиља над женама у области превенције криминала и кривичног правосуђа“, (*Proposed Revised Model Categories and Practical Measures on Elimination of Violence Against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice*), март 2009, члан 9(iii)-(iv) (доступан на <http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Expert-group-meeting-Bangkok/Revised-Model-Strategies-DRAFT-2-for-EGM-5-March2009.pdf>); видјети такође, резолуцију Генералне скупштине 52/86, „Превенција криминала и мјере кривичног правосуђа за елиминацију насиља над женама (*Crime Prevention and Criminal Justice Measures to Eliminate Violence Against Women*)“, A/RES/52/86. 2. фебруар 1998. године.

23 UNODC, *Приједлог ревидираних модела стратегија*, *supra* фуснота 17, члан 9(а)(iv) *quin*.

24 Савјет Европе, Препорука Рец(2002)5 Комитета министара државама чланицама о заштити жена од насиља, 30. април 2002, у параграфу 5б.

25 UN DAW/DESA, *Приручник*, *supra* фуснота 17, на стр. 51.

Строже кажњавање треба примјењивати када су у питању починиоци који понављају кривично дјело, или они који више пута прекрше заштитне мјере.²⁶ Уколико би се на овакав начин примјењивале ове смјернице, то би резултирало већим поштовањем владавине права како на друштвеном тако и на институционалном нивоу. Надаље, њихова примјена би повећала повјерење јавности у правосудни систем, посебно међу жртвама родно заснованог насиља, које често оклијевају у покушају да остваре приступ правди.

Осим тога, новчаном кажњавању не би требало прибјежавати уколико би оно узроковало погоршање имовинског стања жртве и/или дјецe, посебно у односу на потенцијалне посљедице које би оно могло да има на плаћање издржавања дјетета.²⁷ Треба размотрити лијечење и рехабилитацију починиоца заједно са кривичноправним санкцијама.²⁸ Ово се уклапа у општу обавезу држава да „кроз законе судовима ставе на располагање цијели низ кривичноправних санкција како би се жртва, друга погођена лица и друштво заштитили од даљњег насиља“²⁹.

2.3. Обавеза државе да обезбиједи репарацију

Међународни и регионални акти обавезују државе да обезбиједи репарацију и обештећење за жртве кривичног дјела у склопу својих домаћих закона. На примјер, у **Декларацији УН-а о основним принципима правде за жртве кривичних дјела и злоупотребе моћи** наводи се следеће: „[П]рема жртвама треба поступати са саосјећањем и треба поштовати њихово достојанство. Оне имају право на приступ законским механизмима и на *брзо обештећење*, у складу с одредбама домаћих закона, за *штету коју су претрпјеле*.“³⁰ Овим стандардима додатно се прописује да правосудни и административни механизми треба да омогуће жртвама „да буду обештећене путем формалних или неформалних процедура које су *благовремене, правичне, финансијски*

26 Видјети Савјет Европе, Рец(2002)5, *supra* фуснота 19, у параграфу 58(ф); такође UNODC, *Приједлог ревидираних модела стратегија*, *supra* фуснота 17, члан 9(а) bis; UN DAW/DESA, *Приручник*, *supra* фуснота 17, на стр. 52.

27 UN DAW/DESA, *Приручник*, *ibid*, на стр. 52.

28 UNODC, *Приједлог ревидираних модела стратегија*, *supra* фуснота 17, члан 9(е); UN DAW/DESA, *Приручник*, *ibid*, на стр. 53.

29 UNODC, *Приједлог ревидираних модела стратегија*, *supra* фуснота 17, члан 9(д). Видјети такође, ICCLR, *Приједлог ревидираних модела стратегија и практичних мјера за елиминацију насиља над женама у области превенције криминала и кривичног правосуђа: приручник*, март 1999, поглавље IV.

30 Члан 4 Декларације УН-а о основним принципима правде за жртве криминала и злоупотребе овлашћења – која је усвојена Резолуцијом 40/34 Генералне скупштине од 29. новембра 1985. године. Видјети такође, Европску конвенцију о обештећењу жртава тешких кривичних дјела, која је усвојена 24. новембра 1983. године.

доступне и приступачне”, или да такви механизми и процедуре треба да буду успостављени како би се овај стандард постигао.³¹ Дужност државе да обезбиједи репарацију жртвама сматра се „симболом бриге државе за жртве“³².

Ови стандарди јасно налажу да уколико обештећење није доступно на други начин – укључујући директно од починиоца – државе би онда требало да настоје да обезбиједи новчану накнаду за жртве када су оне задобиле тешке тјелесне повреде и/или када им је здравље нарушено, или лицима која су зависила од лица које је умрло или постало физички или психички онеспособљено као резултат виктимизације.³³ Државно обештећење, према **Европској конвенцији о накнади штете жртвама насилних кривичних дјела**, мора да буде обезбијеђено чак и када починилац не може да буде кривично гоњен или кажњен.³⁴

Осим тога, како је наведено у **Декларацији УН-а о основним принципима правде за жртве кривичних дјела и злоупотребе моћи**, државе су обавезне да обавијесте појединце о њиховом праву да траже обештећење путем законских и административних механизма.³⁵

3. Домаћи правни оквир

У овом дијелу даје се кратак приказ кривичног законског оквира примјењивог на насиље у породици у Босни и Херцеговини. Цијели текст одредаба кривичних закона у вези са насиљем у породици налази се у анексу.

Првенствено је потребно нагласити да, како је то прописано у свим кривичним законима, **сврха кажњавања** је уопштено трострука: а) превентивни утицај на друге да поштују правни поредак и не чине кривична дјела (односно генерална превенција), б) да се утиче на починиоца да убудуће не чини кривична дјела и подстакне његово преваспитање (односно појединачна

31 Члан 5 „Декларације УН-а о основним принципима правде за жртве криминала и злоупотребе овлашћења“.

32 UN doc.A / CONF.144/20, Анекс, Водич за практичаре, стр. 21, параграф 83.

33 Видјети члан 12 Декларације УН-а о основним принципима правде за жртве криминала и злоупотребе овлашћења и члан 1 Резолуције Комитета министара Савјета Европе (77) 27 – о обештећењу жртава кривичних дјела, као и члан 2 Европске конвенције о обештећењу жртава тешких кривичних дјела.

34 Видјети члан 2(2) Европске конвенције о обештећењу жртава тешких кривичних дјела.

35 Члан 5 Декларације УН-а о основним принципима правде за жртве криминала и злоупотребе овлашћења, „Правосудни и административни механизми треба да буду успостављени и оснажени када је неопходно да се жртвама омогући обештећење кроз формалне или неформалне процедуре, које су експедитивне, праведне, финансијски доступне и приступачне. Жртве треба да буду обавијестене о њиховим правима на обештећење кроз такве механизме“.

превенција и рехабилитација) и ц) изражавање друштвене осуде за почињено дјело и праведности кажњавања починиоца.³⁶ Од 2010. године, у кривичне законе ФБиХ и БДБиХ уведен је још један елемент сврхе кривичноправних санкција уопште – „заштита и сатисфакција жртава кривичних дјела“³⁷.

Кривични закони прописују врсте казни и предвиђају да оне могу да буду: **казна затвора, казна дуготрајног затвора и новчана казна**. Закони такође предвиђају и условну осуду, као врсту кривичноправне санкције – мјере упозорења - која може да се изрекне под условима прописаним законом.³⁸ Осим тога, затвор се може замијенити новчаном казном или друштвено корисним радом под одређеним условима.³⁹ Кривични закони такође прописују услове под којима је могуће ублажавање казне како законско тако и када суд утврди постојање „нарочито олакшавајућих околности“ како је објашњено у дијелу 5.1.

Осим ових кривичноправних санкција, судови такође починиоцу могу да изрекну једну или више сигурносних мјера, као што је, на примјер: обавезно психијатријско лијечење, обавезно лијечење овисности, забрана обављања одређеног позива, занимања или активности, забрана управљања превозним средством и лишење предмета.⁴⁰

Чланом 222 Кривичног закона **ФБиХ** из 2003. године уведено је, по први пут, кривично дјело „насиља у породици“. Уколико је дјело почињено према члану „породице“⁴¹ починилац ће бити кажњен новчаном казном или казном затвора до три године.⁴² Законом је прописано неколико квалификованих облика овог дјела, који обухватају употребу оружја, наношење тешких тјелесних повреда или проузроковање смрти, те усмрћивање члана породице којег је починилац претходно злостављао. Ова дјела кажњива су казном затвора од три мјесеца до 15 година или „казном дуготрајног затвора“ од 21 до 45 година.⁴³ **Кривични закон БДБиХ** садржи врло сличне одредбе у члану 218.

36 Члан 42 КЗ ФБиХ, члан 28 КЗ РС и члан 7 КЗ БДБиХ.

37 Члан 7 тачка (б) КЗ ФБиХ и члан 7 тачка (б) КЗ БДБиХ.

38 У овом случају, суд изриче санкцију починиоцу, али наређује да се она не извршава под условом да починилац не почини ново кривично дјело у одређеном временском периоду. Видјети члан 62 КЗ ФБиХ, члан 46 КЗ РС и члан 61 КЗ БДБиХ.

39 Члан 43а и 44 КЗ ФБиХ, члан 34 КЗ РС и члан 44 БДБиХ.

40 Члан 71 КЗ ФБиХ, члан 56 КЗ РС и члан 71 БДБиХ.

41 Члан 222 став 1 КЗ ФБиХ прописује сљедеће: „Ко насиљем, дрским или безобзирним понашањем угрожава мир, тјелесну цјеловитост или психичко здравље члана своје породице, казнит ће се новчаном казном или казном затвора до једне године.“

42 Члан 222 став 2 КЗ ФБиХ.

43 Члан 222 ставови од 3 до 6 и 43б КЗ ФБиХ.

Кривични закон РС из 2000. године први пут је увео кривично дјело „насиље у породици“⁴⁴. Ова одредба је измијењена и допуњена 2003. године када је и предвиђена строжа казна затвора у трајању до двије године.⁴⁵ Уколико дјело насиља у породици резултира смрћу члана породице, који је раније био и зостављан, починилац ће бити кажњен казном затвора од најмање десет година.⁴⁶ Предвиђене су одредбе које дефинишу неколико квалификованих облика кривичног дјела насиља у породици, сличне онима из закона ФБиХ.⁴⁷

Сви закони о кривичном поступку прописују да жртве кривичних дјела, укључујући насиље у породици, имају право да поднесу имовинскоправни захтјев који се може односити „на накнаду штете, поврат ствари или поништавање одређеног правног посла“⁴⁸. Имовинскоправни захтјеви треба да се рјешавају са главном ствари у кривичном поступку, односно на рочишту за изрицање кривичноправне санкције.

Такође, сви закони о кривичном поступку јасно предвиђају обавезу суда да доносе и изрекне пресуду са квалитетним образложењем.⁴⁹ Према овим одредбама, одлука суда садржана у пресуди мора „да наведе које је околности суд узео у обзир при одмјеравању казне” – то обухвата изношење разлога „којим се руководио при одлуци да казну треба ублажити или оптуженог ослободити од казне или изрећи условну осуду или да треба изрећи мјеру сигурности или одузимање имовинске користи“⁵⁰.

Република Српска и Федерација БиХ, 2005. године, усвојиле су **законе о заштити од насиља у породици**, чије се одредбе на извјестан начин преплићу с одредбама из кривичних закона.⁵¹ Оба закона дефинишу концепт породице и кривичног дјела насиља у породици и одређују заштитне мјере за жртве насиља у породици. Значајно је да ови закони прописују

44 Члан 198 став 1 КЗ РС од 2000. године прописује сљедеће: „Ко примјеном насиља, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, тјелесни интегритет или душевно здравље члана своје породице или породичне заједнице, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.“

45 Члан 208 став 1 КЗ РС

46 Члан 208 став 5 КЗ РС

47 Члан 208 ставови од 2 до 6 КЗ РС

48 Члан 207 ЗКП ФБиХ, члан 103 ЗКП РС и члан 193 ЗКП БДБиХ.

49 *Видјети* члан 305 став 8 ЗКП ФБиХ, члан 304 став 8 ЗКП РС и члан 290 став 8 ЗКП БДБиХ.

50 Члан 305 став 8 ЗКП ФБиХ; Горенаведени чланови у ЗКП РС и БДБиХ слично гласе. Обавеза суда да донесе јасну и образложену пресуду у кривичној ствари произилази из стандарда правичног суђења предвиђених чланом 6 Европске конвенције о заштити људских права. *Видјети* Европски суд за људска права, *Hadjianastassiou против Грчке*, пресуда од 16. децембра 1992. године, параграф 33. У овом предмету суд је утврдио везу између права на жалбу сходно члану 6 и неопходности постојања јасне и образложене пресуде. Међутим, судска пракса о минимуму услова које образложење пресуде мора да задовољи како не би дошло до повреде члана 6, помало је нејасна.

51 До данас Брчко дистрикт БиХ још увијек није усвојио законодавство о заштити од насиља у породици.

кривичноправне санкције за све државне званичнике који не пријаве случај насиља у породици.⁵² Мисија ОЕБС-а је 2009. године објавила извјештај са прелиминарним резултатима примјене закона о заштити од насиља у породици у РС и ФБиХ, у којем је истакнут низ проблема у вези са примјеном ових закона и изрицањем заштитних мјера за жртве насиља у породици.⁵³

4. Домаћа пракса и проблеми

У овом поглављу детаљно се анализирају кривичноправне санкције које се изричу у предметима насиља у породици на подручју цијеле БиХ. Предмети су анализирани према врсти изречене санкције, учесталости изрицања појединих санкција и посебним карактеристикама изречених кривичноправних санкција. Приликом разматрања, у обзир су узети редовни судски поступци, као и поступак преговарања о кривици и поступак за издавање казненог налога, а такође и начин на који су узете у обзир отежавајуће и олакшавајуће околности, како би се у цијелости сагледао процес одмјеравања казне.

4.1. Врсте изречених кривичноправних санкција

Укупно 289 предмета насиља у породици, који су праћени у склопу Програма Мисије ОЕБС-а за праћење рада правосудног сектора анализирано је за овај дио извјештаја. Изречене санкције у овим предметима су анализирани, да би се добио податак о учесталости изрицања појединих кривичних санкција, као и друге појединости које карактеришу санкције изречене за дјела насиља у породици. У анализи су обухваћени правоснажно ријешени предмети из периода од 2004. до 2010. године, који се односе на предмете из ФБиХ, РС и БДБиХ.

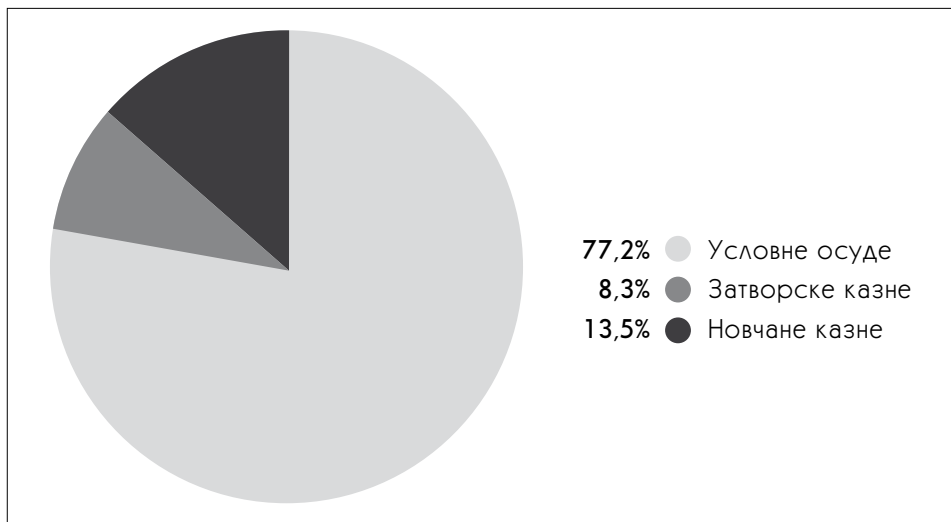
Преглед изречених кривичноправних санкција у анализираним предметима показао је сљедеће:⁵⁴

52 Видјети члан 20 Закона о заштити од насиља у породици ФБиХ и члан 20 Закона о заштити од насиља у породици РС.

53 Видјети Мисија ОЕБС-а у БиХ „Насиље у породици - одговор надлежних институција и заштита жртава у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској: запажања о примјени Закона о заштити од насиља у породици у пракси надлежних институција“, јули 2009. године.

54 Напомињемо да поред ових предмета, који представљају знатан број, постоји предмет у ком је изречена условна осуда и новчана казна кумулативно, те два предмета гдје је починиоцу изречена само судска опомена. Ти предмети чине 1% од укупног броја, те заокружују горенаведени постотак. Такође, у једном предмету је новчана казна замијењена казном затвора од осам дана. Према закону, ако се новчана казна не плати у року који одреди суд она ће се замијенити казном затвора. Видјети члан 48 КЗ ФБиХ, члан 36 КЗ РС и члан 48 КЗ БДБиХ.

- у већини предмета изречене су **условне осуде**, скоро 77,2% (или 223 предмета);
- **казне затвора** изречене су у само 8,3% од укупног броја предмета (или 24 предмета);
- починиоци су кажњени **новчаном казном** у 13,5% предмета (или 39 предмета).

Изречене кривичноправне санкције

а) Условне осуде

Најзначајнији податак у вези са врстом изречених кривичноправних санкција за насиље у породици односи се на чињеницу да преовлађују **условне осуде**, на које отпада 77,2 % укупног броја праћених предмета – или 223 од укупно 289 предмета. Ово је уочљив тренд у цијелој БиХ.

Такође је вриједно напоменути да је већина казни затвора утврђених условним осудама прилично **ниска**. Подаци показују да је у већини предмета у којима је изречена условна осуда (88,8% од 223 предмета) суд утврдио казну затвора у трајању од **једног до шест мјесеци**.⁵⁵

То показује да су у већини предмета насиља у породици које је Мисија пратила (198 предмета), изречене казне затвора не само биле **ниске**, него су изрицане условне осуде – што значи да у пракси починиоци нису ни ступили на издржавање казне.

⁵⁵ У 5,38% ових предмета изречена казна затвора кретала се у распону од шест мјесеци до једне године; у 5,83% предмета изречена је казна затвора од једне године, а само у једном предмету (0,45%) изречена је казна затвора од 18 мјесеци.

Вријеме провјеравања, које је одређено у изреченим условним осудама, различито је од предмета до предмета. Подаци нису били доступни за све предмете. Кривични закони предвиђају да рок провјеравања може да буде од годину дана до пет година.⁵⁶ У предметима који су били доступни, у већини горепомнутих случајева, одређено је вријеме провјеравања **од једне године** – другим ријечима, изречено је најкраће могуће вријеме провјеравања. У малом броју предмета изречене су условне осуде са временом провјеравања у трајању од 18 мјесеци, двије године или дуже, а најдуже вријеме провјеравања било је четири године.

Предмети у којима су изречене условне осуде односили су се на разноврсна дјела насиља у породици, од премлаћивања, шамарања, физичких напада с наносењем тешких озледа, или употребе оружја, као што су хладно и ватрено оружје и експлозивне направе. Често је пријављивано вербално злостављање, укључујући пријетње смрћу. У једном предмету оптужени је пријетио супрузи да ће јој изазвати побачај. Жртве у тим предметима била су дјеца, стари родитељи и чланови проширене породице, као и партнери.

Алкохолизам је честа појава у оваквим предметима, у којима се наводе почињења дјела док је оптужени био у „опијеном стању“ или „под утицајем алкохола“. Међутим, у већини ових предмета не постоји индикација да је мјера сигурности обавезног лијечења од овисности изречена уз условну осуду. Мјера сигурности обавезног психијатријског лијечења изречена је у само девет предмета. У свих девет предмета изречене су условне осуде у којима је утврђена казна затвора од једне године или мање. Кривична дјела у овим предметима су обично била обиљежена прекомјерном употребом алкохола и/или интоксикацијом оптуженог у вријеме почињења предметних дјела, а сви су укључивали физички напад, односно премлаћивање.

б) Казна затвора

Само 24 (односно 8,3%) од укупног броја праћених предмета резултирало је у изрицању казне затвора. У овој категорији, већина казни затвора била је у краћем трајању: 70,8% (у 17 предмета) изречених казни затвора било је у трајању **од једног до шест мјесеци**, док је 25% њих (у шест предмета) било у трајању од шест до 12 мјесеци.

Један предмет се знатно разликовао са изреченом казном дуготрајног затвора у трајању од 21 године, што је најдужа казна изречена за кривично дјело насиља у породици, према подацима којима Мисија располаже. Оптужени је

⁵⁶ Члан 6 став 1 КЗ ФБиХ, члан 46 став 1 КЗ РС и члан 61 став 1 КЗ БДБиХ.

најприје физички напао а онда удавио своју мајку; кривично је гоњен према члану 222(6) Кривичног закона ФБиХ за усмрћивање члана породице којег је претходно и злостављао, за што је предвиђена казна затвора у трајању од најмање десет година.

Уопштено, судови опширније не образлажу зашто су изrekli теже кривичноправне санкције у овим предметима гдје су примијењене казне затвора. Међутим, из анализе предмета произилази да судови сматрају да су та дјела по природи озбиљнија или да постоје отежавајуће околности. Анализа предмета показује да су многи укључивали пријетње смрћу, дуготрајно и континуирано насиље или друге отежавајуће околности.

Мање од пола (45,83%) казни затвора изречено је за квалификоване облике дјела. Међутим, статистике такође показују да већина оних који су осуђени за квалификовани облик дјела насиља у породици, заправо, не буду кажњени казном затвора, него им буде изречена условна осуда. Будући да су ова дјела кажњива строжим казнама – од једне године до казне дуготрајног затвора – ови статистички подаци показују да судови најчешће изричу блаже кривичноправне санкције, или затворске казне на доњој граници или испод границе прописане законом.⁵⁷

Забрињавајуће је што се из анализе пресуда не може извући закључак зашто се за неке од најтежих кривичних дјела насиља у породици изричу прилично благе казне.

ц) Новчане казне

Новчане казне изречене су у 13,5% од укупног броја праћених предмета. Новчане казне кретале су се, углавном, од 200,00 до 4.500,00 КМ, али је већина новчаних казни (у нешто преко 68% или 27 предмета) била мања од 1.000,00 КМ.⁵⁸

Образложења судова за изрицање новчаних казни у предметима насиља у породици су обично кратка или их уопште нема. Уопштено, ови предмети се мало разликују од других предмета у којима се изричу условне осуде у смислу почињеног насиља или околности оптуженог. Ови предмети укључују физичко злостављање и напад, увреде, пријетње, застрашивања и уништавања имовине. Ова дјела укључују насиље почињено над малољетником или у присуству малољетника.

57 Видјети члан 222 ставове од 4 до 6 КЗ ФБиХ; члан 208 ставове од 2 до 5 КЗ РС и члан 218 ставове од 3 до 6 КЗ БДБиХ.

58 У додатна три предмета изречена је условна осуда за утврђену новчану казну, што представља 1,04% од укупног броја предмета.

4.2. Олакшавајуће и отежавајуће околности и рецидивизам

Седамдесет предмета у којима су утврђене отежавајуће или олакшавајуће околности детаљно је анализирано у односу на то како су те околности узимане у обзир приликом изрицања кривичноправних санкција, односно одмјеравања казне. Кривично законодавство обавезује судове да приликом одмјеравања казне узму у обзир распон казне предвиђен за конкретно кривично дјело, општу сврху кажњавања, као и олакшавајуће и отежавајуће околности, које обухватају „побуде за почињење кривичног дјела, степен опасности или повреда лица, имовине или ствари, околности у којима је дјело почињено, ранији живот починиоца, његове личне прилике и његово понашање након почињеног кривичног дјела, те друге околности које се односе на починиоца“⁵⁹.

а) Олакшавајуће околности

Олакшавајуће околности су утврђене и кориштене као основ за блажу казну или ублажавање у 54 од 70 предмета – скоро 74%. Низ таквих различитих фактора узети су у обзир. Често се позива на **ранију неосуђиваност** оптуженог. **Признање кривице, изражавање кајања за кривично дјело** или њихова комбинација често је прихваћана од суда као олакшавајућа околност; забиљежено је у 64% свих предмета у којима су утврђене олакшавајуће околности. У неколико предмета, судови су се позивали на „**примјерено понашање оптуженог у судници**“. Иако су ово фактори које суд често узима у обзир као олакшавајуће околности, било би важно дефинисати шта „примјерено понашање“ значи из перспективе суда и који је његов утицај на изречену кривичноправну санкцију. Штавише, ако се и узме да је ово релевантна или бар уобичајена олакшавајућа околност, било би забрињавајуће ако би се минимум доброг владања, који се очекује од оптуженог пред судом узео у обзир како би се знатно умањила кривичноправна санкција у тешким предметима, као што је насиље у породици.

Друга често кориштена олакшавајућа околност је **статус оптуженог као оца или „породичног човјека“**. Ово може да буде релевантан фактор за разматрање да би се избјегле ненамјерне посљедице на жртве када се разматра како ће, на примјер, изрицање кривичноправне санкције утицати на очеву дужност да плаћа издржавање дјетета.⁶⁰ Међутим, ове околности

59 Видјети члан 49 КЗ ФБиХ, члан 37 КЗ РС и члан 49 КЗ БДБиХ.

60 *Supra* фуснота 25.

треба узимати на други начин уколико је оптужени отац пунољетне дјеце или није одговоран за привређивање у породици. Узимајући у обзир да је у скоро сваком предмету оптужени ожењен или има дјецу, судови с опрезом треба да цијене ове околности, да би избјегли претпоставке да брачни статус или очинство само по себи некако побуђује виши степен „поштовања“ у друштву или да пружа неку врсту карактерних препорука о починиоцу.

У другим предметима, судови су утврђивали олакшавајуће околности у складу са **жељама жртва**, које нису хтјеле да оптужени издржава затворску казну, које су повукле пријаву, нису учествовале у поступку или су изјавиле да су се помириле с оптуженим. Ово су такође релевантне околности, али би било неопходно детаљније испитати о начину на који су жртве испитиване о овим стварима, тј. да ли су саслушане насамом, или се од њих тражило да јавно на суду дају изјаву у присуству оптуженог. У неким од праћених предмета, судија је јавно подстицао жртве да се помире с оптуженима.

Друга често навођена олакшавајућа околност су материјалне прилике оптуженог; судови се често позивају на лоше економско стање, незапосленост и сиромаштво. Ова запажања тачно одражавају економску стварност многих породица у БиХ, и често је релевантна околност, посебно при доношењу одлуке о изрицању новчане казне. Ипак, оно што се мора избјећи је да стање узроковано тешким економским приликама, на било који начин за суд, буде објашњење или оправдање за почињење кривичног дјела. Свако такво тумачење било би изузетно забрињавајуће пошто је задатак суда да пошаље снажну поруку друштву да не постоји оправдање за насиље у породици, нити да неке спољне околности могу починиоца да ослободе од одговорности за такво понашање.

Нарочито је забрињавајуће што је суд у неким предметима истакао као олакшавајућу околност то што је **жртва подстакла оптуженог да почини насиље у породици**. У једном предмету те околности су биле да је жртва, бивша супруга, спријечила оптуженог у кориштењу њихове заједничке имовине, у другом се суд позвао на то да је жртва вербално злостављала оптуженог; а у трећем предмету суд је направио општу опаску о „понашању“ жртве, као о олакшавајућој околности, након што је оптужени тврдио да га је жртва лажно пријавила полицији у неколико наврата. Оно што је од огромне важности је да физички напад или злостављање не буду ни у ком случају прихваћени као оправдан одговор на проблеме у неком односу.

б) Отежавајуће околности

За разлику од велике учесталости са којом судови утврђују олакшавајуће околности, **умањем броју предмета су се утврдиле отежавајуће околности приликом одмјеравања казне:** у само 29 од 70 предмета, или приближно 41%.⁶¹

Отежавајућа околност, која се најчешће наводи, односи се на **ранију осуђиваност**.⁶² Међутим, у већини ових предмета раније осуде се нису односиле на предмете насиља у породици – само 7 од укупно 70 укључивало је рецидивизам за насиље у породици. Ови подаци указују да упркос чињеници да су често кривична дјела насиља у породици повезана с актима ранијег насиља у некој породици, то се не одражава у поступцима у предметима насиља у породицама пред судовима.

Друге отежавајуће околности, које је суд наводио, укључују **тежину насиља или повреда нанесених жртви, дуготрајну и сталну природу насиља, нарочиту рањивост жртава**, које су биле старије или су биле слабог здравственог стања, те **одбијање оптуженог да изрази кајање** због свог понашања. Међутим, ове околности су ријетко узимане у обзир и обично су се појављивале, свака од њих, само у једном или два предмета.

4.3. Скраћени поступци и изрицање кривичноправних санкција у предметима насиља у породици

а) Издавање казног налога

У 45,67% од укупно 289 предмета који су праћени, изречена кривичноправна санкција је резултат **издавања казног налога**, института који представља механизам за убрзавање кривичног поступка. Према законима о кривичном поступку издавање казног налога може се примијенити на „кривично дјело с прописаном казном затвора **до пет година или новчаном казном**“⁶³. Због тога је издавање казног налога често кориштено у процесуирању кривичних дјела насиља у породици.

61 Напомињемо да је у 13 предмета (од укупно 70 анализираних у овом дијелу) било и олакшавајућих и отежавајућих околности.

62 То је био случај у 75% предмета у којима је постојала отежавајућа околност – или у 22 од 70 анализираних предмета.

63 Видјети члан 350 ЗКП ФБиХ, члан 334 ЗКП БДБиХ и члан 357 ЗКП РС.

У складу с овом одредбом, ако је тужилац прикупио довољно доказа који пружају основ за тврђу да је осумњичени починио кривично дјело, тужилац може у оптужници од суда тражити да изда казнени налог. Ако оптужени призна кривицу, а судија прихвати казнени налог суд ће изрећи казну коју је затражио тужилац у оптужници, без провођења главног претреса.⁶⁴

Будући да је издавање казног налога предвиђено за мање озбиљна кривична дјела у којима интерес правде и оптуженог, односно жртве не би био угрожен скраћеним поступком⁶⁵ закон прописује да се овај скраћени механизам може користити само за изрицање **новчане казне, условне осуде и мјера сигурности**.⁶⁶

Међутим, анализа чињеница у предметима који су процесуирани примјеном казног налога показује да се овај механизам примјењује и на предмете који обухватају акте **тешког насиља**. Противзаконито понашање укључивало је физички напад, уводне повреде, пријетње, уништавање имовине и друге облике застрашивања. У једном предмету је, на примјер, оптужени покушао супругу да лиши живота давањем, а у другом је оптужени кћерки нанио тешке повреде главе ударањем о зид. Жртве су у таквим предметима малољетници, стари родитељи и чланови шире породице. У ову категорију је уврштено и неколико предмета кориштења оружја, укључујући ватрено оружје и ножеве. Примјери обухватају уводне повреде кухињским ножем, пуцање из ватреног оружја и пријетње оптуженог супрузи да ће је заклати макама.

б) Преговарање о признању кривице

Споразуми о признању кривице закључени су у 13,15% од укупног броја предмета који су праћени. Већина споразума је предвиђала **условну осуду** (78,95%). За разлику од тога, само је у 10,53% ових предмета предвиђена казна затвора, а у 10,53% предмета новчана казна. Закон изричито прописује да се споразумом о признању кривице може изрећи казна **испод законом прописаног минимума**.⁶⁷

64 Видјети члан 353 ЗКП ФБиХ, члан 360 ЗКП РС и члан 337 ЗКП БДБиХ.

65 Видјети Мисија ОЕБС-а у БиХ, Извјештај „Претпоставка невиности: примјери непоштовања међународно признатих стандарда у области заштите људских права пред судовима у Босни и Херцеговини“, фебруар 2007. године (доступан на: http://www.osceBiH.org/documents/osce_BiH_doc_2010122311125162bos.pdf), на стр 3.

66 Видјети члан 350 ЗКП ФБиХ, члан 357 ЗКП РС и члан 334 ЗКП БДБиХ.

67 Видјети члан 246 ЗКП ФБиХ, члан 246 ЗКП РС и члан 231 ЗКП БДБиХ.

4.4. Рјешавање имовинскоправног захтјева у склопу кривичног поступка

Као што је речено у претходном дијелу текста, жртве кривичних дјела – укључујући насиље у породици – имају право да поднесу **имовинскоправни захтјев** у вези са штетом која је настала или повратом ствари.⁶⁸

Међутим, програм праћења судских поступака, који проводи Мисија, указује на то да се одлука о имовинскоправном захтјеву у предметима насиља у породици ријетко доноси у кривичном поступку. Поред тога, чини се да **жртве често уопште не подносе имовинскоправни захтјев** ни у парничном поступку. С обзиром на економски незавидан положај великог броја жртава насиља у породици, што за посљедицу има да оштећени не постављају имовинскоправне захтјеве, то значи да потребе великог броја њих нису задовољене.

Оно што највише забрињава је чињеница да велики број жртава једноставно није упознат са поступком. Одговорност да подробно упуту жртву у њена права у овом смислу је обавеза како судије тако и тужиоца, те захваљујући њиховој иницијативи тај процес може да постане дио редовног поступка за добробит жртава слабог имовинског стања.

Одговорност судија и тужилаца такође постоји и код обезбјеђивања да жртве поднесу имовинскоправни захтјев на вријеме, ради његовог рјешавања у кривичном поступку. Умјесто тога, често се дешава да судови упућују жртве да имовинскоправни захтјев рјешавају у парничном поступку.⁶⁹ То може да проузрокује претјерано високе трошкове поступка за жртве и непотребно одлагање рјешавања имовинскоправног захтјева. На примјер, упућивање на парнични поступак уочено је у свим поступцима за кривично дјело насиља у породици пред одређеним судовима, што даје основ за сумњу да одређени судови незванично примјењују ову методологију рада по аутоматизму. Због тога је пресудно да тужиоци прикупе неопходне податке који могу да поткријепе имовинскоправни захтјев, који ће жртва можда да постави. Стога је важно да се оштећена страна упозна с овом могућношћу у раној фази поступка, да би могла да поднесе захтјев, а тужилац на вријеме да прикупи неопходне податке.⁷⁰

68 *Supra* дио 2.3 и фуснота 47.

69 У складу са законом, суд не мора да доноси одлуку о имовинскоправном захтјеву у кривичном поступку ако би се тиме „знатно одуговлачио поступак“. Члан 207, став 1 ЗКП ФБиХ, члан 103 став 1 ЗКП РС и члан 193 став 1 ЗКП БДБиХ.

70 Ради олакшавања овог процеса за оштећене у кривичном поступку Мисија је објавила летак „Упознајте се са својим правима и обавезама“, у којем је жртвама и свједоцима у кривичном поступку пружила кључне информације о њиховим правима, као и примјерак обрасца који оштећени може да испуни ради подношења имовинскоправног захтјева. Оба документа су доступна на: http://www.osceBiH.org/documents/osce_BiH_doc_2010122712570728bos.pdf и http://www.osceBiH.org/documents/osce_BiH_doc_2010122713020999bos.pdf.

5. Кључни проблеми

Из горенаведене анализе утврђено је постојање три тренда које Мисија ОЕБС-а у БиХ сматра проблематичним.

5.1. Одмјеравање казне на граници или испод границе прописане законом

Изречене кривичноправне санкције за насиље у породици су уопштено благе – **на граници или испод границе прописане законом**. То представља стални проблем за све облике кривичног дјела насиља у породици, али највише забрињава процесуирање **квалификованих облика**, који се односе на дјецу и малољетнике, кориштење ватреног оружја или тешке тјелесне повреде. Ови квалификовани облици наведени су у закону и за њих је прописана казна затвора у трајању од три мјесеца до 15 година, или казна дуготрајног затвора од 21 до 45 година.⁷¹ Међутим, већина оваквих случајева кажњава се испод границе прописане законом или условном осудом. Штавише, ако се изузму предмети који су за посљедицу имали смрт жртве, ниједан анализирани случај није кажњен казном у горњој граници казне прописане законом.

Резултати праћења судских поступака показују да се и у ФБиХ и РС изречена **казна затвора** починиоцима, сходно овим одредбама закона, креће у распону од три, шест или десет мјесеци. Чак се за велику већину ових предмета изриче **условна осуда**, којом се утврђује казна затвора у трајању од шест, четири или два мјесеца, што је испод границе прописане законом. Поред тога, у неколико предмета за које закон прописује казну затвора, суд је одлучио да прихвати захтјев оптуженог и изрекне новчану казну у *замјену за затвор*.⁷²

Све у свему тешко је, ако не и немогуће, одредити на који су начин **отежавајуће и олакшавајуће околности** утицале на евентуалну казну. Судови не образлажу на који начин су ти фактори утицали, на примјер, на одлуку да је условна осуда адекватнија од казне затвора или на који начин су олакшавајуће околности утицале на изрицање казне испод границе прописане законом. Уопштено, на основу анализе писаних пресуда, тешко је разлучити на који начин околности које разматра суд – олакшавајуће и отежавајуће – имају утицаја на појединачну санкцију коју изриче суд.

⁷¹ *Supra* фуснота 42.

⁷² Услови под којима суд може да изрекне новчану казну у *замјену* за казну затвора у предметима за које закон прописује казну затвора за одређено кривично дјело посебно су наведени у сваком КЗ: члан 51 став 1 тачка (ф) КЗ ФБиХ и КЗ БДБиХ, те члан 39 став 1 тачка (4) КЗ РС.

Одмјеравање казне испод границе прописане законом дозвољено је када суд утврди „постојање нарочито олакшавајућих околности које указују да се и ублаженом казном може постићи сврха кажњавања“⁷³. Проблем представља чињеница да образложења суда пружају **мало или готово нимало информација** о појединостима тих околности, на који начин су утврђене, или на који начин се оне односе на ту конкретну изречену казну, те то да се суд не позива увијек на постојање „нарочито олакшавајућих околности“. Чини се да анализа судске праксе указује на то да судови тумаче постојање више олакшавајућих околности као постојање „нарочито олакшавајућих околности“ у датом предмету. Међутим, то није прописано законом, а суд би морао да образложи шта представља „нарочито олакшавајуће околности“ у конкретном предмету. У Коментару кривичних закона наводи се да су нарочито олакшавајуће околности „све околности које се узимају као олакшавајуће код редовног одмјеравања казне (члан 41), али под условом да оне имају карактер особито олакшавајућих околности, што значи да се ради о таквим олакшавајућим околностима које у знатној мјери смањују опасност дјела и кривице учиниоца.“ У Коментару се даље наводи да је „ријеч о изузетним овлашћењима које наши судови веома често користе, а према неким и злоупотребљавају, јер је тиме, у ствари, изузетак претворен у правило“. У Коментару се надаље каже „... па су судови склони понекад и да не наводе и не образлажу особито олакшавајуће околности, што је битна повреда одредаба кривичног поступка и разлог за укидање пресуде.“⁷⁴

Судија би требало да обезбиједи да су све релевантне околности које се односе на одмјеравање казне у потпуности евидентирание и да су на одговарајући начин узете у обзир приликом одмјеравања казне. Сазнања стечена кроз програм праћења судских поступака указују на то да одређене појединости у образложењу суда не указују на то да су подаци, као што су: старост жртве, психичко застрашивање или дуготрајно злостављање – узети у обзир.

Поред тога, одредбе у ФБиХ и БДБиХ праве разлику између кривичног дјела почињеног против чланова „породице“ и чланова „заједничког домаћинства“, гдје се за потоње прописује строжа казна затвора у трајању до три године.⁷⁵ Међутим, у пракси, у предметима које је пратила Мисија, судови нису узимали ову разлику у обзир и **не постоји очигледан тренд разликовања жртва** када је у питању кажњавање.

73 Видјети члан 50 тачка (б) КЗ ФБиХ и КЗ БДБиХ и члан 38 став 2 КЗ РС.

74 Милош Бабић, Љиљана Филиповић, Иванка Марковић и Здравко Рајић, Коментар кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, књига I, стране 279 и 280 (о члану 49 КЗ БиХ, који се односи на релевантне чланове осталих кривичних закона), Савјет Европе/Европска комисија, Сарајево, 2005. године.

75 *Supra* фуснота 41.

Мисија ОЕБС-а у БиХ свјесна је јединствених и деликатних околности сваког појединачног кривичног дјела насиља у породици и неопходности да се пажљиво анализира сваки случај ради индивидуализације одогуарајуће казне. Ипак, **недостатак података у вези с образложењем суда** код одмјеравања казне представља озбиљан проблем у вези са предвидљивошћу и недосљедношћу казне: изрицање казне често се чини произвољним. Конкретно, чини се да санкције које се изричу не одражавају постојеће могућности у распону казни за квалификоване облике кривичног дјела. Уопштено говорећи, **чини се да судови не успијевају обезбиједити да су казне сразмјерне тежини кривичног дјела.**⁷⁶

Ако кривичноправне санкције представљају друштвену осуду почињеног кривичног дјела, **казне испод границе прописане законом шаљу јасан сигнал да се насиље у породици не сматра озбиљним кривичним дјелом** и да не завређује подједнако озбиљну казну. Шаблонско изрицање казне на граници или испод границе прописане законом има ефекат тек озбиљнијег упозорења и обезвређује смисао најниже казне прописане законом. Ово шаље забрињавајућу поруку друштвене и институционалне инертности, посебно жртвама које ризикују личну безбједност ради пријављивања злостављања и насиља.

Кажњавање на граници или испод границе прописане законом такође је на извјестан начин потпомогнуто могућношћу кориштења скраћених поступака. Тако, често кориштење казног налога представља одређени проблем, посебно у кривичним дјелима насиља у породици с израженим степеном насиља, с обзиром да његова примјена гарантује изрицање незаторске казне, као што је раније наведено у дијелу 4.3. Имајући у виду да се у овим поступцима не одржава главни претрес то може да умањи пуни учинак процесуирања оптуженог и, стога, неће произвести ефекат одвраћања од понављања кривичног дјела. Важно је напоменути и да изостанак главног претреса знатно умањује могућност да жртве учествују у суђењу или увиде да је правда задовољена на суду. Поред тога, путем института преговарања о кривици дата је могућност изрицања казне испод законом одређеног минимума чак и ако не постоје „нарочито олакшавајуће околности“.

Преговарање о кривици и казни налог су **легитимна и корисна средства** за уштеду драгоцјеног судијског времена и осталих ресурса правосуђа кроз ефикасније процесуирање лакших кривичних дјела. Иако тужилац може одлучити да предложи ове институте на основу расположивих доказа и његове оцјене очекиваног понашања свједока на суђењу, њихово кориштење у предметима насиља у породици може такође да сигнализује превелико

76 *Supra* фуснота 20.

ослањање тужилаца и судија на поједностављивање процесуирања дјела која се сматрају озбиљним, сложеним и друштвено осјетљивим.

5.2. Блажа квалификација и неспремност да се насиље у породици процесуира у стицају са другим кривичним дјелима

Други проблем се односи на процесуирање починиоца за „основни“ или „неквалификовани“ облик кривичног дјела насиља у породици, иако би дјело могло да се подведе под **квалификовани облик насиља у породици**, који укључује кориштење ватреног оружја, који оставља негативне посљедице на дјецу или узрокује тешке тјелесне повреде.

Посебно су алармантни предмети **зостављања дјеце**, за које се починиоцима није на терет стављао квалификовани облик дјела. У једном предмету, на примјер, оптужени је сјео на главу своје малољетне кћерке; у другом, оптужени је физички zostављао дјецу, забрањивао им одлазак у школу и избацио их из куће. У трећем случају оптужени је дуго времена дјецу подвргавао физичком zostављању, прије него је у школском дворишту кћерки запријетио да ће убити њу и остатак породице. У једном посебно необичном примјеру оптужени је проглашен кривим за премлаћивање сина сходно основном облику кривичног дјела, али с обзиром да је zostављање било усмјерено према дјетету то је узето као отежавајућа околност. Оптужени су у овим предметима оглашени кривим за „основни облик“ насиља у породици, а тужилац их уопште није теретио за zostављање дјетета.

У једном предмету је, на примјер, дијете претрпјело повреде током свађе између оптуженог и дјететове мајке. Тужилац је током претреса признао да је одустао од оптужбе за квалификовани облик дјела у вези са повредама дјетета јер није могла бити доказана намјера оптуженог да повриједи дијете, а повреда је била „ненамјерна“, као резултат насиља оптуженог над мајком дјетета. Овај предмет указује на то да оптужба није у цијелости исправно сагледала природу насиља у породици и средстава којима се проводи насиље и наносе повреде свим члановима породице. Са правне тачке гледишта, тужилац је потцијенио предвидљивост повређивања дјеце код насиља у породици и несмотреност таквих напада. Дијете је повријеђено због насилног окружења које је створио оптужени, који је за то требало на одговарајући начин да буде процесуиран.

У другом предмету, починилац је оптужен за основни облик кривичног дјела насиља у породици над супругом, упркос чињеници да јој је нанио убодне ране виљушком и присилио је на сексуални однос на балкону куће. Упркос овим

чињеницама оптужница није садржавала оптужбу за присилни сексуални однос. Проблематична област, која захтијева додатно истраживање, је то да се починиоци не терете за сексуално насиље код кривичног дјела насиља у породици када чињенице указују да се такво насиље десило. Веома је битно да судије и тужиоци разумију и буду свјесни природе и озбиљности ових облика дјела насиља у породици.

Све су ово примјери „блаже” квалификације дјела тј. када се оптужница подиже за „основни облик” умјесто за квалификовани облик дјела, у складу са расположивим чињеничним стањем, и неспремности тужиоца да уз оптужбу за насиље у породици терети оптуженог за стицај кривичних дјела. Потоње је евидентније у предметима насиља над дјецом. Ниједан од горенаведених предмета није садржавао оптужбе за насиље над дјецом, иако су чињенице обухватале физичко насиље, те ускраћивање хране, забрану одласка у школу, претјерани физички рад и тешке облике вербалног и емотивног злостављања. Неукључивање других оптужби има озбиљан **утицај на примјењиви режим санкционисања**: на примјер, кривичне одредбе о злостављању дјетета прописују казну затвора до три године у ФБиХ или до двије године у РС,⁷⁷ које могу да буду строже него примјењиве казне за насиље у породици. Потребно је извршити додатно истраживање које опредјељује тужилачке одлуке о правној квалификацији, као и формирању диспозитива оптужнице, посебно у предметима који се тичу **дјеце**, као и **сексуалног насиља**.

Иако садржај диспозитива оптужнице очигледно зависи од доступних, односно прикупљених доказа, па је због тога тешко извршити процјену околности којима се водио тужилац, горенаведени образац може да буде резултат неразумијевања свих елемената дјела који чине различите категорије кривичних дјела.

„Блажа” квалификација може указивати да на институционалном нивоу постоји дубоко неразумијевање природе и облика у којем се насиље у породици може да појави. „Блажа” квалификација указује на недостатак родног сензибилитета, сензибилитета за насиље у породици и питања добробити дјеце, који могу дубоко да утичу на искуства жртава насиља у породици у кривичном поступку. Чини се да такве врсте казни на адекватан начин не испуњавају сврху кривичноправних санкција уопштено које пружају „заштиту и сатисфакцију жртве”⁷⁸. Оваква пракса кажњавања такође умањује домет норме, чији је циљ и преваспитавање починиоца насиља у породици зато јер оптуженог не суочава са природом, озбиљношћу и посљедицама његових радњи.

77 Видјети члан 219 КЗ ФБиХ, члан 207 КЗ РС и члан 216 КЗ БДБиХ.

78 Видјети члан 7, тачка (б) КЗ ФБиХи КЗ БДБиХ.

5.3. Пропуст да се опозове условна осуда због почињења новог дјела у току трајања времена провјеравања

Кривични закони ФБиХ и БДБиХ⁷⁹ прописују да условна осуда мора да буде опозвана ако у току времена провјеравања осуђено лице буде осуђено за друго кривично дјело и за то дјело му буде изречена казна затвора од двије или више година. То значи да у ФБиХ и БДБиХ, судећи према садашњој пракси кажњавања, понављање кривичног дјела насиља у породици у времену провјеравања врло ријетко ће прећи праг када условна осуда **мора да буде** опозвана. Ако је за друго дјело лицу изречена казна у краћем трајању, суд ће процијенити да ли ће се условна осуда **опозвати**.

Међутим, изрицање условне осуде у РС је од августа 2010. године теже. Сходно члану 47 став 4 КЗ РС, условна осуда не може да се изрекне починиоцу који је већ осуђен на условну осуду за било које кривично дјело или који је већ осуђиван на казну затвора. Поред тога, условна осуда треба да буде опозвана ако починилац „у времену провјеравања почини једно или више кривичних дјела“. С обзиром да нема ограничења када је у питању тежина будућег кривичног дјела, то значи да се одредба о опозиву треба примијенити **код поновљене осуде за насиље у породици**.

Општи је закључак да судови на подручју цијеле државе ријетко опозивају условну осуду.⁸⁰ Од 70 предмета, који су детаљно анализирани, само је у једном предмету у ФБиХ суд заузео став да је ново дјело почињено за вријеме провјеравања отежавајућа околност. Суд је изрекао затворску казну, али информације о ранијој условној осуди нису познате.

Поред тога, ни у једном од 70 предмета, који су детаљно анализирани, суд није размотрио да ли је починилац испоштовао обавезе које му је суд раније одредио. Закон прописује да суд може да опозове условну осуду ако осуђени у времену провјеравања не испуни обавезе које му је суд изрекао.⁸¹ У предметима насиља у породици то могу да буду сигурносне мјере и мјере заштите, плаћање издржавања дјетета или обавезно лијечење. Није забиљежено да је вишеструки починилац кривичног дјела санкционисан за непоштовање оваквих обавеза.

Потребно је додатно анализирати извршење условних осуда у случајевима понављања кривичног дјела или кршења обавеза.

79 Видјети члан 64 КЗ ФБиХ и члан 64 БД БиХ.

80 Ова примједба се односи на предмете из периода 2007.-2010. године који су анализирани ради израде овог извјештаја и треба је узети са резервом, јер ће наведене законодавне промјене у РС из августа 2010. године, можда, резултирати знатним промјенама у пракси.

81 Видјети члан 66 КЗ ФБиХ, члан 50 КЗ РС и члан 66 КЗ БДБиХ.

6. Закључци и препоруке

6.1. Изрицање одвраћајућих санкција

Оптужени за кривично дјело насиља у породици често се кажњавају **испод границе прописане законом**. Иако је то дозвољено у случајевима које закон предвиђа, односно када се утврди постојање „нарочито олакшавајућих околности“ суд није скоро ни у једном предмету изричито навео које су то околности и на који начин утичу на одлуку о казни.

Кажњавање на граници или испод границе прописане законом посебно је проблематично када је у питању квалификовани облик дјела, укључујући насиље над дјецом, кориштење оружја или тешке тјелесне повреде. Упркос чињеници да сходно дефиницији ова дјела представљају најтеже и најштетније облике насиља у породици, само се мали број оваквих починилаца кажњава затворском казном.

Препорука: Кажњавање за насиље у породици треба бити пропорционално тежини кривичног дјела. За кажњавањем испод границе прописане законом за насиље у породици треба посезати у изузетним случајевима, а суд треба дати јасно образложење о томе шта су „нарочито олакшавајуће околности“ у датом предмету. У нарочито тешким или насилним случајевима насиља у породици кажњавање треба да одражава додатно неодобравање дјела. Приједлог да се починиоцу изрекне условна осуда, као и њено изрицање за квалификоване облике дјела, те само утврђивање казне затвора на граници или испод границе прописане законом, изискује додатно преиспитивање.

2. Одговарајућа примјена и опозив условне осуде

Најчешће изречена санкција за насиље у породици у БиХ је **условна осуда**, која је изречена у више од три четвртине предмета. Забрињавајуће је то да судови не опозивају условну осуду, нити приступају извршавању утврђене затворске казне изречене условном осудом када починилац почини ново дјело за вријеме трајања времена провјеравања. Судови такође изричу условне осуде **вишеструким починиоцима**, што се коси са законским одредбама.

Препорука: Прије изрицања условне осуде тужиоци и судије (након предлагања, односно изрицања) треба пажљиво да оцијене да ли условна осуда задовољава сврху кажњавања, укључујући генералну и специјалну превенцију. Условне осуде требало би опозвати када починилац поновно почини кривично дјело. По правилу, условне осуде не би требало изрицати вишеструким починиоцима ако је ранија пресуда за насиље у породици правоснажна.

6.3. Образложење изречене казне

Недостатак података о факторима који су узети у обзир приликом одмјеравања казне, као што је вредновање појединачних, **олакшавајуће и отежавајуће околности** које утичу на казну, доводе у питање транспарентност и одговорност, стварајући опасност да се одлуке о казни чине произвољним, а законом прописани распон казне бесмисленим.

Неколико трендова и образаца поступања уочено је када је у питању кажњавање, тако да није јасно зашто је у неким предметима изречена строжа а у другим блажа казна. Конкретно, чини се да не постоји јасна **корелација између казне и тежине кривичног дјела** – посебно када су у питању квалификовани облици кривичног дјела, који се често кажњавају истом казном као и основни облици кривичног дјела.

Препорука: У складу с обавезом да донесе квалитетно образложену пресуду, суд треба дати потпуно и јасно образложење о олакшавајућим и отежавајућим околностима које су узете у обзир када је одмјерана казна, и на који начин су те околности утицале на изречену казну.

6.4. „Блажа“ квалификација дјела

Чини се да тужиоци дјела насиља у породици често правно оцијене и подведу под лакше дјело, него што би то налагале чињенице у предметном случају. „Блажа“ квалификација је посебно забрињавајућа у предметима у којима су дјела насиља у породици почињена над дјецом или у којима је у питању кориштење оружја, а која нису правно оцијењена као квалификовани облици кривичног дјела насиља у породици.

Препорука: Тужиоци се позивају да процесуирају починиоце насиља у породици за квалификоване облике насиља у породици у сваком предмету у којем чињенице указују на постојање ових квалификованих елемената. Када се такве околности наведу у оптужници, а не одражавају се на одговарајући начин у квалификацији дјела, обавеза је суда да измијени правну квалификацију дјела.

6.5. Оптуживање за сва кривична дјела

Чини се да постоји **неспремност да се насиље у породици процесуира у стицају са другим дјелима**, као што је злостављање дјетета. Жеља за што бржим и ефикаснијим процесуирањем не треба да води до ситуација у којима ће оптужени избјећи процесуирање за тежа кривична дјела и избјећи строжи режим кажњавања.

Препорука: У сложеним и тежким предметима гдје је насиље у породици комбиновано са другим дјелима, као што је злостављање или занемаривање дјетета, оптужница би требало да обухвати сва дјела која су почињена у стицају

6.6. Сексуално насиље

Оптужбе за **сексуално насиље** скоро да се никако не појављују у поступцима за кривично дјело насиља у породици, чак и када се у току поступка изнесу наводи о његовом постојању. С обзиром на велику вјероватноћу да се такво понашање јавља у насилним везама кључно је да тужиоци и полиција у току истраге то додатно испитају.

Препорука: Полиција и тужиоци би требало додатно да испитају постојање навода о сексуалном злостављању у предметима насиља у породици и те чињенице, као и одговарајућу квалификацију дјела наведу у оптужници.

Анекс

Члан 222 Кривичног закона ФБиХ⁸²

Насиље у породици

- (1) Ко насиљем, дрским или безобзирним понашањем угрожава мир, физички интегритет или психичко здравље члана своје породице, казниће се новчаном казном или казном затвора до једне године.
- (2) Ко кривично дјело из става 1. овог члана почини према члану породице са којим живи у заједничком домаћинству, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године.
- (3) Ако је при почињењу кривичног дјела из ст. 1. и 2. овог члана употријебљено оружје, опасно оруђе или другог средство прикладно да тешко озлиједи или наруши здравље, починилац ће се казнити казном затвора од три мјесеца до три године.
- (4) Ако је кривичним дјелом из ст. од 1. до 3. овог члана члан породице тешко физички повријеђен или му је здравље тешко нарушено, или ако је кривично дјело из ст. од 1. до 3. овог члана почињено према дјетету или малољетнику, починилац ће се казнити казном затвора од једне до пет година.
- (5) Ако је кривичним дјелом из ст. од 1. до 4. овог члана проузрокована смрт члана породице, починилац ће се казнити казном затвора од двије до петнаест година.
- (6) Ко усмрти члана и ког је претходно злостављао, казниће се казном затвора од најмање десет година или казном дуготрајног затвора.

Члан 208 Кривичног закона РС⁸³

Насиље у породици или породичној заједници

- (1) Ко примјеном насиља, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, тјелесни интегритет или душевно здравље члана своје породице или породичне заједнице, казниће се новчаном казном или затвором до двије године.
- (2) Ако је при извршењу дјела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тијело тешко повриједи или здравље наруши, учинилац ће се казнити затвором од три мјесеца до три године.
- (3) Ако је усљед дјела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка тјелесна повреда или тешко нарушење здравља или су она чињена према малољетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од једне до пет година.
- (4) Ако је усљед дјела из претходних ставова наступила смрт члана породице или породичне заједнице, учинилац ће се казнити затвором од двије до дванаест година.
- (5) Ко лиши живота члана породице или породичне заједнице којег је претходно злостављао, казниће се затвором најмање десет година.
- (6) Под породицом или породичном заједницом у смислу овог дјела подразумијевају се и бивши супружници и њихова дјеца, као и родитељи бивших супружника.

⁸² „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бројеви: 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 и 42/11.

⁸³ „Службени гласник Републике Српске“, бројеви: 49/03, 108/04, 37/06, 70/06 и 73/10.

Члан 218 Кривичног закона БДБиХ⁸⁴

Насиље у породици

- (1) Ко насиљем, дрским или безобзирним понашањем угрожава мир, тјелесну цјеловитост или душевно здравље члана своје породице, казнит ће се новчаном казном или казном затвора до једне године.
- (2) Ко кривично дјело из става 1 овога члана почини према члану породице с којиме живи у заједничком домаћинству, казнит ће се новчаном казном или казном затвора до три године.
- (3) Ако је при учињењу кривичног дјела из ставова 1 и 2 овога члана употријебљено оружје, опасно оруђе или друго средство прикладно тешко озлиједити тијело или нарушити здравље, учинилац ће се казнити казном затвора од три мјесеца до три године.
- (4) Ако је кривичним дјелом из ставова од 1 до 3 овога члана члан породице тешко тјелесно озлијеђен или му је здравље тешко нарушено, или ако је кривично дјело из ставова од 1 до 3 овога члана почињено према дјетету или малољетнику, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до пет година.
- (5) Ако је кривичним дјелом из ставова од 1 до 4 овога члана проузрокована смрт члана породице, учинилац ће се казнити казном затвора од двије до петнаест година.
- (6) Ко усмрти члана породице којег је претходно злостављао, казнит ће се казном затвора најмање десет година или казном доготрајног затвора.

84 „Службени гласник Брчко дистрикта БиХ”, бројеви: 10/03, 45/04, 6/05 и 21/10.